

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díjaszáz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-knál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utcza, 1078. sz. a. intézendők.

Az igazság győzedelme!

Ha van idő, mely egy protestáns ember lelkét képes egész erővel megragadni, mintegy teljesen elfoglalni, úgy bizonyára a három és fél század az, mely a protestántizmus dicsőségét vér- és lángbetűkkel tárja elének. Ha van ünnep, mely a buzgóság és áhitat melegét árasztja sziveinkre s lelkünket égi fényvel köríti, s mintegy nemes büszkeség keresztyéni meglegedés tüzet gyújtja keblünkbe, úgy bizonyára a reformáció emlékűnepe az. Ekkor a történet néma alakjai megszólalnak, kiáltanak, tanítanak, buzdítanak.

Ha ezen az ünnepen lép a protestáns lelkész a szószékbe! én azt hiszem, kétszeres lelkesüléssel, a keresztyénség diadalmának, a protestántizmus győzelmének élőhatásától áthévülten, hirdeti azt az igét, mely hosszú századokon elfojtva vala. — Hirdeti azt a szellemet, melyet az emberi önző hatalom ezredéven keresztül bilincsekre fűzött.

Ezen a reformáció emlékűnnepén kell hogy minden prot. lelkészt a reformátorok dicső példája vezéreljen, mint ezek, úgy ők is, tanúságot tegyenek az élő Istenről, ki mindeneket áthat, a Megváltóról, ki Istensége erős hatalmával szétzúzta a halál hatalmát és szabadságot adott a léleknek a Szentlélek Istenről, ki megjelent az Idvezítő megkeresztelésénél, s az apostolok megerősítésekor. Ekkor miként a reformátorok, úgy a protestáns lelkészek rettenthetlen erővel hirdetik azon tudományt, melyért az Idvezítő kereszthalált szenvedett, tanúságot tesznek a biblia „ez egyedüli könyv isteni ereje, hatalma és hitelessége“ felett.

Ily szellemben ünnepelve lehet a reformáció ünnepe gyümölesző, így árasztat az utódokra fénysugarat, s az ősök ragyogó tettei, elévülhetlen érdemei, úgy ragadják magukkal a mostani kor hit közönnyel, vagy emberi tudomány hű pompájával megterhelt emberét.

Mi hozta létre a reformációt? Az isteni hatalom, mely sokszor romokon és sirók könyein át vezet a lélek tökéletesedését. Isteni örök végzet elkerülhetlen következménye lett az s a nagy reformátorok, mint egy feltámadott

apostolok, szólták a mennyei atya akaratát. Ez az isteni hatalom adta aztán a protestántizmus megerősödését, s az elnyomott igazságnak ez adott fényes diadalt. — Az ember bár a teremtés koronája, mégis sokszor gyarló és önjóléte ellen küzd, eltéveszti eredeti hivatásának útját, az árnyéket nézi valónak, azt akarja megfogni, ölelni, s e munkáját eredmény nem követi s öncsalódása által lesújtva, ahhoz tér, kit lelke és szive rég óhajtott, s ott talál enyhet és pihenést.

Mig a test elég erős, mig a világ gyönyöreinek van útjok sziveinkhez, mig az egyéni hiúság legyezgeti álmainkat, egyszóval, mig csalfa képzetek tündérei környékeznek minket, addig boldogithat a hideg bölcselkedés kivívott tétele, addig az emberi ész ereje nyujthat kellemes órákat, ah! de ezeknek van végük, ezeknek van hanyatló korszakuk, s ekkor maradunk magunkra, ha a külvilággal való összeköttetésünk lazul, a test elgyengülése által, ha sok földi keserű tapasztalatok végre a győzhetlenné látszott ragyogó talantum vívmányait pozdorjává törlik, s a középuton felkelt ész ismereteit — pár lépésnyi haladás után megállapítja — ah! akkor az a belső sejtelem, melyet bennünk megölni nem lehet, panaszhangon szemrehányást tesz, s mi meg fáradtan, sokszor megfosztottan, jajgatva ismerjük el a hibát.

A valódi vallás, nem a tétlenség, — de a működés, munka hirdetője, a protestántizmus ép az önmunkásság elvét állítja fel, nem más imádkozása boldogit, nem mások túljó tettei emelnek, hanem önnön buzgóságunk, s tetteink visznek előbbre és előbbre. — Folytonos munkálkodás teremtheti meg a lélek csendességét és békességét.

S mivel a keresztyén vallás kebeléből a reformáció előtti korszakban az önmunkásságot kiirtani akarták, s a lelket mintegy papi járszalagra vélték köthetni, jött elő a fény és világosság, mely a sötétség embereit megrémíté, de nem annyira, hogy megadják magukat, küzdelemre léptek s a győzelmet — bár még csak igen kis részben — az igazság nyerte.

E feletti öröm és hálaérzelem szavai nyilatkoznak a reformáció emlékűnnepén. Ez indította ifju jeles tudósun-

kat, Petri Elek urat, hogy benső hitbuzgó kedélyének, igaz protestáns meggyőződésének (?) nyilatkozatot adjon. Sok dolog nevezetessége emelkedik attól, hogy ki által és hol lett elmondva. Ezen prédikáció nevezetességét e két factor emeli. Elmondta egy protestáns hittanszaki tanár, elmondta a fővárosban ft. püspök ur szószékében, s közöltetett a Prot. egyh. s iskolai lapban.

Mindezen okoknál fogva kell hogy hozzá szóljunk, kell, hogy reá véleményünket nyilvánítsuk. Tudom ugyan, hogy elavultaknak, elévülteknek fognak ítéltetni szavaim, mert hát a tudomány gátat nem tűr, az confessiót confis-cál, dogmát ledönt, annak nem kell felekezet, ország, az előtt emberiség és világ, mindenség a cél, oh! de ez a nagy cél csak úgy lesz elérve, ha a munkakör helyesen kimérve és betöltve van.

Az egész emberiséget tökéletesítő nagy munkában, bir a helv. hitv. anyaegyház hivatással s ezen hivatását betöltő szellemi erővel, s e munkájában nem akadályozza őt a confessió, biblia, sőt inkább elősegíti törekvésében és rendszert ad művének. S az a reformáció, mely keletkezésében oly nagy átalakító erőt birt kifejtetni, oly hatalmas tudott gyakorolni, hogy az egész gondolkodó világ figyelmét magára vonta, im Petri ur szerint megizmosodva el kell hogy dobja az eddigi fegyvereket, ujakat kell felvenni, hogy a kornak szolgálhassunk. Szavakkal játszik ő, a reformáció vivmányát félremagyarazza, midőn „a prot. hit szabad és személyes“ voltát oly módon határozza meg, mely nem szabadság tovább, hanem korlátlan függetlenség s nem egy egészet alkotó s megerősítő erő, de inkább a szétvonás, szakadozás, egyenetlenség teremtője. — Oly álokoskodásokkal támogatja tételeit, melyeket csak ifjui tűz képes felmelegíteni.

Nem szándékom tüzetesen bírálni e prédikációt, — melynek logikája igen gyarló, kidolgozása pedig gyenge, csak egy pontot emelek ki, s ez az, hogy a kathedra hivatását nem ismeri Petri ur, mert ha ismerné, akkor a bibliára vonatkozó odavetett nézetét nem használta volna, jól tudván, hogy egyházunk hivatalosan, a használatban levő bibliát hitelesnek nyilvánítja, így azt a kathedrában megtámadni nem szabad, — egyházunk ellen elkövetett me-rénylet az.

Igy megyünk lassanként bebbb-bebbb az unitárizmus felé.

Fájlalom, hogy hittanár ily módon fogja fel a lelkészi hivatást, fájlalom hogy ez a püspök ur egyházában történt, de hát a tudományos áramlat ellen ki lépne fel, hisz a ki azt teszi elfogult bigott.

A reformáció ünnepe nékem mindig kedves ünnepem volt, s még eddig nem is volt okom ezen véleményemet megváltoztatni, de ha ily prédikációkat hallok vagy olvasok, bizony el kell szomorodnom.

Nem veszem el azonban reményemet, én hiszem, hogy e szilaj nagyra törekvő lelkeknek is határt szabott a világok ura, s majd ha üres munkájuk eredménytelenségét látni fogják, megtérnek és üdvözülnek.

Mi dolgozzunk és használjuk a táalentumot, építsük az urnak házát, s a reformáció emlékünnepe legyünk elég hüek a biblia mellett tanuságot tenni, a nagy reformátorokként, a biblia legyen a munka kezdete és vége, az legyen a vezér és oktató.

S ha az őrállók látják, hogy a tiszta tudomány meg-támadtatik, hiszszük, hogy tudni fogják kötelességüket, — mert az igazságnak győzni keli.

V e r i t á s .

A „Rauhes Haus.“

(Folytatás.)

Az a benyomás, a mit az ember érez, midőn a Rauhes Haus nevű intézethez eljut: öröm, és meglepetés. — Öröm látni, szemlélni, miként dicsőíti meg Isten az ő kegyelmét és jóságát nemes szívű keresztyén emberek által, az árvák s elhagyottak ápolása s nevelése körül. Valóban bús jelentőségű az árva nevezet. Az árvák sorsát — ide értve azon árvánál árvábbakat is, kiknek szülei nem érdemlik a szülei nevezetét, — ha gondjai alá nem veszi az egyház vagy állam, vagy a társadalom: biztosan növeli azoknak a számát, kik később, mint testi, és erkölcsi nyomorékok, oly jelentős számmal fognak fellépni, hogy nem lesz elég kórház és börtön, azok számára, kik különben mind megannyi hasznos és productiv tagjai lettek volna az emberiségnek.

A meglepetés pedig, melyet érzünk, annak a valóban izléses sőt elegáns berendezésnek az eredménye, mely itt minden lépten szemünkbe tűnik. Emelkedett síkságon fekszik az intézet, északra Holstein, délre a dús Elbe völgye, majd a gyönyörű facsoportozatok mindenfelől, tesszik regényessé a tájképet, mely itt előttünk feltárul. Ily keretben képzeljünk mintegy 50 hold területű — mondhatnám — paradicsomot, szebbnél szebb, változatos stylum, most földszinti, majd emeletes, de mindig izléses és tiszta, s kúszó növényekkel dekorált épületekkel, viruló kertekkel, árnyas sétatányokkal, — s a legjobban mivel szántóföldekkel.

Mindenütt tisztaság, vidorság, s a gyermekélet örömszibaja! Elmenve az iskolák előtt, meg nem állhatjuk, hogy be ne tekintsünk, gyönyörrel nézve s hallgatva: a gyermek szerető tanítók, miként bilincselik le növendékeik figyelmét. Nem látni itt fanyar pedantériát. Nem látni a többnyire ifju, s mindenkor vallásos kedélyű tanítók ábrázatán azt a savanyu kifejezést, mely mintha csak mondaná: quem dii odire... Szeretettel, odaadással foglalkoznak a tanítók „gyermekük“-kel, nem a suhogó pálczával, hanem

valódi érdeklődéssel forgolódván azok körül, megfigyelve minden szót ajkaikról, s őrt állva hűen fejlődésök körül. Ők nemcsak tanítók, de nevelők is, nem életunt iskolapornyelők, hanem missionáriusok mindannyian. És ez rendkívül érdekes és fontos tünemény, melyben magyarázata rejlik az intézet szelleme és elért sikerének. S itt lehetetlen megtartóztatni magunkat egy kis reflexiótól, mely hazai tanítóink nagy többségére irányul. Én legalább a jelzett lelkesedés hiányát sokszor sajnos észleltem iskoláinkban; sőt az egyház ellen mutatkozó ellenszenves kifakadás és hangulat sem ritka közöttük. Tény, hogy tanítóink, a mióta az állami — pusztá szóbeli — protectió alatt érzik magokat — tisztelet a kivételeknek, — nagy hajlandóságot éreznek szakítani, az őket javadalmazó egyházzal, mely egyszersmind kiképzetésükről is gondoskodott. Egyleteiken, gyűléseiken hangoztatnak mindent, kiterjesztik figyelmüket a modern vívmányokra, csak egyről szoktak hallgatni, t. i. annak hangsúlyozásáról, hogy teljes őszinte vallásosság és hithűség nélkül, sem a népiskola tanítója, sem a népiskola, feladatának meg nem felel. Több kedvvel tanítanak bármely tárgyat mint a vallást, melyet fúmagálni, a jelenlegi korszellem (tán inkább korcs szellem) a felekezetenküli (?) állam iránti nagy előszereket, sugallja nekik. Már pedig a népiskolában a vallásos képzés a központ, s ha vallásos lelkiületéből erőt, buzgalmat nem merít a tanító: csak félig, csak töredékesen teljesítheti feladatát, csak félszeg, csak töredék embereket nevelhet.

De menjünk tovább. A tantermek szintoly díszesen mint dúsan fel vannak szerelve, mindenféle szemléletű képek, tárgyak s taneszközökkel; a tanítás mindig szemléletből indul ki; inductiv és nem deductiv. A tanítók pedig — az egy főtanító kivételével — magok is tanulók, nekik is van itt képezdájök, convictusok. Az élet sanyarusága még nem vette le rólok, az ifjui buzgalom himporát, egész lelkesedéssel viseltetnek szép hivatásuk iránt, konferálva mindennap, szerzett tapasztalataik felől. Majd a tanórák végeztével, összesereglenek a különböző „családok“ (ezekről alább) s ekkor az intézet gazdája (Oeconom) veszi át a növendékeket, kik felszerelik magokat ásókkal, kapák s gereblyékkal, felhangzik ajkaikról a vidám mezei dal, s így léptetnek a mezei munkára. Valóban nem közönséges látvány ez életkedvvel teljes, egészségtől duzzadó ifju munkások szorgalmas foglalkozása, akár a mezőn, akár az intézet különböző műhelyeiben. Az is kedves benyomást gyakorol az emberre, hogy mindenütt bibliai elnevezésekkel, jelmondatokkal találkozunk. Az egész tanító személyzetet, — ide értve a gazdászt, a nyomda s a többi műhelyek dolgozóit és vezetőit, — ugyanazon szellem hatja át. Mind, nyájas, szívélyes, vallásos egyének, tőlük egy rossz szót nem hallhat, egy helytelen tettet nem láthat a növendék. A kézi munka súlyosabb része különben a leányokra vár: ezek végzik a tömérdek fehérnemű igazítást, mosást, és konyhai szolgálatot. De azért ezeknél is dal és vidor csevegés közt foly a munka. Az egész telep mintha mondaná: „jó minékünk itt laknunk.“

A „Rauhes Haus“ különben eléggé komplikált, s több egymásba vágó alkatrészekből álló mintaintézet, melynek méltán van oly nagy hire, és hitele nemcsak Németországban, hanem külföldön is. Van is látogatója elég. 1872-ről a látogatók száma 20,460-ra ment, pedig a mint mondják, alig $\frac{1}{5}$ -öd része írja be nevét azoknak, kik sokszor, igen nagy távorról is eljönnek ez intézetet tanulmányozni, s kiknek polgári állásuk, a fejedelmek és kézművesek osztályai közt váltakozik. Az idegent különben

semmi sem tartóztatja vissza attól, hogy az intézetet megszemlélje. Nincs se kapu, se portás sehol. A házi rend úgy van beosztva, hogy egyike a tanítóknak, azonnal szolgálatára áll az idegennek, felmutat, megmagyaráz mindent, anélkül, hogy ezáltal a különböző foglalkozás hátráltatnék. Az intézet teljesen magán jellegű. Különösen három főalkatrészt különböztethetünk meg benne. Ezek:

1. A tulajdonképeni menház, vagy szeretetház — Kinder Anstalt, — mely nemcsak árva, de erkölcsi tekintetben elhanyagolt gyermekeknek ad helyet, oktatást és nevelést. A tanítás nem megy tovább a 4 évi népiskolai oktatásnál, az innen kikerült növendékek leginkább földművesek, kertészek, mesteremberek, tengerészek stb. lesznek.

2. Az úgynevezett Pensionat, melyben már vagyonos szülék gyermekei neveltetnek, leginkább gimnázialis tanfolyamot végezve az intézetben. Oly növendékek adatnak ide, a kikkel szüleik vagy tanítóik semmire sem mehettek. Itt egészen megjavulnak, s igen kevés kivétellel, használható emberekké neveltetnek. Az intézet ezen ága, nem vesz igénybe semmiféle szeretetadományt, maga tartván fenn magát a fizetett díjakból.

3. A tanítók és segédkezők, — együtt alkotnak egy képezdeszerű intézetet (Bruder Anstalt), melyben az u. n. Bruder-ek gyakorolják magukat a tanítás, és a gyermekekkel való szeretetteljes bánásmódban (mily lélektani tapintatot és tanulmányt, s mily nagymérvű szeretetet igényel az erkölcsileg elhanyagolt, vagy épen romlott gyermekek nevelése: azt csak az tudja, ki valaha effélével foglalkozott). Az ily tanítók, itteni 3 évi gyakorlat, és elméleti képzés után, vagy rendes tanítókká lesznek, vagy a belmissió szolgálatában maradván, kórházakban, börtönök- vagy javító intézeteknél találhatnak alkalmazást. Az intézet épületei mintegy 14 holdnyi területen elszórva fekszenek. Ilyenek: az imaház, kis torony és haranggal, felette izletes berendezéssel, hol este s reggel, ima és ének hangzik; a régi ház (Altes Haus), mely mintegy magvát képezi az egésznek, ez volt az első épület, melyben Wichern 12 gyermekkel az intézetet megnyitotta. Továbbá: a Grüne Tanne; a Taube; Schönberg; der Goldene Boden: die Schwalbennester; der Bienenkorb; Schweizerhaus; Weinberg; Fischerhütte, többnyire bibliai elnevezéssel jelzett telepek, melyekről az egyes családok is neveztetnek. A legnagyobb épület foglalja magában a disztermet, aulát, és több tantermet. Ide tartoznak az Agentura épületei, különböző mesterházak, a gazdasági osztály házai, sütő, mosó helyiségek. Jelenleg is foly a munka egy az eddigieknél nagyobb épület felállítására körül. Megemlítendő még az intézet temetője is, néhány, kegyelettel ápolttal.

Egy kis társadalom áll itt előttünk, telve szeretettel, emberbaráti és keresztyén jósággal, gyermek-dallal s az ég áldásával, mely hűen kíséri e kicsiny sereg működését.

Fel kell még sorolnom a többször említett intézet belserveszete és életére vonatkozó észleletimet.

(Folyt. köv.)

Csécsei Miklós.

B E L F Ö L D.

Emlékbeszéd Kálvin felett.

Előfizetési felhívás

következő műre: „Kálvin János az újkori szabadság egyik alapítója. Beszéd, melyet tartott Genfben a Reformáció Csarnoka megnyitásakor 1867. szeptember 26-án Merle

*

d'Aubigné", magyarra fordította a szerzőtől korább nyert engedélyvel Balogh Ferencz hittanár. A mű francia kiadványban 8-adrét 57 lap s megjelent Párisban 1868-ban.

Nincs nemzet a kontinensen, mely többet köszönhetne a genfi nagy reformátor szolgálatainak, miket ez tett a vallás és szabadság ügyének, mint a magyar. A mohácsi vész utáni szétszakadás siralmas korában a halál révein a reformáció által lehelt új szellemerő tartotta fenn népünket attól, hogy szolgálva ne törpüljön vagy kétségbe ne essék. A protestántizmus volt egyik hatályos tényező a magyar nemzeti fejedelemség alapításában s a nemzeti nyelv, irodalom, tudomány és szellem élnékitése és fokozásában. A kényuralmi sötét visszahatások fojtogató korában pedig, mikor a közszabadság közellensége az elvtartó egyének megsemmisítésére nyújtá ki vaskarját: a reformáció által emelt evangyéliomi hit ruházta fel az egyéneket szikla lélekkel, melyen megtörtek az ádáz hullámok s a nápolyi gálya hitvallói felmutatták a világnak, hogy a „keresztény ember fentartja szabadságát fenyegetések, kizárások, verpadok, fejedelmek s királyok ellenében, s egyedül csak Istennek enged a kié ő maga.“ (Minucius „Octavius“ Cap. XXXVII.) Tűrni tudás, kitartás próbáin át le az újabb korig a kálvinizmus mint szilárdító, üdvös képző erő hatott és munkált édes magyar nemzetünkben.

A hála indokolt tehát. A hála egy parányát óhajtanám én is elhelyezni a pártolók nagybecsű közbejárultával, mikor magyar nyelven kibocsátni törekszem azon magasztos emlékbeszédet, melyet a XIX. századbeli nagy puritán történész Merle d'Aubigné tartott 10 év előtt azon palota és csarnok megnyitásakor, melyet épen Kálvin háromszázados emlékezetére emeltek a világ különböző országaiban hűn érző református egyházak önkényes adakozásaikból (került 327,418 frankba), s mely csarnokban (Calvinium) azóta hangzik az evangyéliomi eszmék fejtegetése, védeése és terjesztése végett fel-emelt szózatok zengő sorozata, folytatandó szellemileg azt, mit Kálvinnak is legédesb kötelem s élv volt tenni — Isten dicsőségének hirdetését. A hálás érzet nyilvánításához alkalmat kívánok szolgáltatni a protestáns egyház hű barátjainak, a kik akarják birni, olvasni s irodalmilag fentartani hazánkban a Kálvin feletti emlékbeszédet, — a kik akarnak a mű lelki éledése után néma illetődéssel gondolni a reformátorra, s akarnak lelki-leg részt venni, habár utólag és részleg, a nélkülünk tartott 3 százados kegyeletes ünnepélyen.

Az emlékbeszéd első részében Merle mesterileg ecseteli Kálvinnak Genfben lett első érkezését s ott maradását; második részében azon befolyást, melyet a reformátor nemcsak Genfben, hanem Európa sőt az egész keresztény világ népeire gyakorolt, azon nagy alapelveknek, melyeken nyugszik a szabadság épülete, ujraderítése s az egyesekben élővé tétele által. Lelkészsre, államférfiura, polgárra, s a társadalom ügyében fáradozókra egyiránt tanúságos s erősítő hatású az alkalmi beszéd, melyet Merle D'Aubigné, tapasztalatai csaknem végpontján, élete 74-ik évében. halála előtt 5 évvel, tartott, maga is meghatva lévén. Legmélyebből jövő s legmélyebbre ható beszédeknek egyike az, benne kivonatát adja a reformáció eredményének, s mintegy látnok a jövőbe kalaúz fényt vet, azon ösvényt tüntetendő fel, melyen biztos egyedül a közszabadság haladása és fentartása a népek között.

Lapunk pártolói könnyebbség végett a Lap jövő évi előfizetése alkalmával küldhetik be a megrendelést, ha körülmé-

nyeik s hajlamaik engedendik. A mű színes borítékba fűzve 1878. ápril hóban jelenik meg s küldetik szét az előfizető pártolóknak.

Előfizetési díj 40 kr; beküldési véghatárnap 1878. év márczius 1. — Az előfizetések küldendők Debreczenbe az „Evangyéliomi prot. Lap“ alulírott szerkesztőjéhez.

Debreczen, 1877. nov. 16.

Balogh Ferencz, hittanár.

Református konvent.

A helv. hitv. református egyházkerületek egyetemes értekezlete Budapesten.

A „Hon“ napilap után.

Első nap, november 15.

A konvent ma d. e. 10 órakor nyílt meg b. Vay Miklós elnökle alatt a ref. gimnázium nagy termében, mely a konvent tagjaival s hallgatóival zsufoltan megtelt.

Vay Miklós elnöknek, Tóth Sámuel, Baksay Sándor és Mitrovicz Gyula jegyzőknek megválasztatván, b. Vay Miklós hosszabb megnyitó beszédet tartott körülbelül következő tartalommal:

A tiszántúli egyházak kezdeményezése folytán az összes magyar ref. egyházban közóhaj lett, hogy az 1873-iki konvent határozatai alapján ad hoc konvent hívassék egybe, mely a alkotmányozó zsinat megtartása fölött tanácskozzék. A konvent létrejött s ennek főtárgya a zsinat előkészítése. Azonban véleményeltérések is vannak igen fontos kérdésekben s különösen arra vonatkozólag, hogy a bizottságok által kidolgozott munkálatok az egyes egyházkerületek birálata alá bocsáttassanak-e vagy közvetlen az új konvent elé terjesztessenek-e s hogy továbbá az egyes bizottságoknak utasítást kell-e adni? Ezen vitás kérdések eldöntése a jelen konvent első feladata s csak ennek megoldása után lehetséges oly közérdekű kérdések fölött tanácskozni, melyek egyes szuperintendentiák részéről, a konvent elé terjesztettek. — Beszédje végén kimondja Vay élénk helyeslések között, hogy azon félszázad alatt, mióta az egyházat szolgálja, nem volt soha oly idő, midőn annyi sokok lett volna az egyes egyházkerületek egyesülésére, mint jelenleg.

Az éljenzéssel fogadott beszéd után Tóth Sámuel debreczeni theol. tanár, mint jegyző olvassa föl a tiszántúli kerület javaslatát, melyben indítványok vannak részletesen indokolva, s négy bizottság hatásköre van körülírva.*) Az első bizottságnak utasításul óhajtanák adni, hogy a zsinati tagok száma 100-nál kevesebb s 150-nél több ne legyen s a szuperintendensek s főgondnokok választás nélkül, különben (120) a tiszántúliból 42, az erdélyiből 24, a többi egyházkerületekből 18-18 tag választás által jutna be. Ezen arányhoz méltólag vettetik ki a költségek fedezésére szolgáló összeg. Minden egyházkerületből egy-egy tanár is választatnék, úgy hogy e szerint a tagok száma összesen 135 volna. — A második bizottságnak utasításul adatnék, hogy az alkotmány mérsékelt „zsinat prezbiteri“ legyen kettős elnökséggel, a világi s egyházi elem egyenlő érvényesítésével s lehető kevés választással. A hittételek nem bántandók, sem az egyházak s iskolák államjogi viszonyai nem változtatandók meg, legfőlegbb fölterjesztés teendő e tekin-

*) Az előértekezlet nov. 14-én este 5 órakor tartott s a tiszántúliak kész javaslatának vázlatát Révész Imre adta elő.

tetben s ennek elkészítése volna a negyedik bizottság feladata. Az egyes bizottságok munkálataikat kinyomatván, az egyes szuperintendenciákhoz küldik, melyek záros határidő alatt beküldjék a konvent elnökéhez, hogy az az egybehivandó zsinaton tárgyalandó legyen.

Elnök megnyitván az általános tárgyalást, Hegedüs László orsz. képviselő hosszabb beszédben bizonygatja, hogy a kor megváltozása folytán ma már az általános szabadságáramlat következtében az állam felügyeleti jogának érvényben tartása dacára nem szükséges, hogy a szövegben „Ő felsége sanctiója“ oly gyakran emlegettsék, miután minden loyális daczára nem fogadják el azon nézetet, hogy a király az egyházi kérdésekben is oly factornak tekintessék, mint az állami kérdésekben a törvényhozás terén. (Helyeslés.)

Báró Kemény Gábor, belügyminiszteri államtitkár, mint az erdélyi egyházkerület egyik képviselője, előre is tiltakozik az ellen, hogy a zsinat határozatai az egyes egyházkerületek autonomiájának határán is túl menjenek. S pedig ilyet lát a tiszántúli munkálataiban. Így a kánonok ügye, a fegyelmi dolgok nagy része stb. megállapítható közösen úgy, hogy az egyes autonomiát nem sértik, de lehet másképp is. A jelen konventnek e tekintetben határozott álláspontot kell elfogadni s ezt általában utasításul kell adni a bizottságoknak, de ezen utasítást nem kell részletezni. Különben a zsinat megtartását ő is melegen óhajtja.

Molnár Aladár orsz. képviselő a javaslat lényegét elfogadja s óhajtja, hogy az csak indítványnak tekintnék a négy bizottság kiküldésére s a többi részletek csak úgy tekintessenek, mint ezen indítvány indokolásai. — A bizottságok utasításaira nézve óhajtja, hogy a bizottságnak lehetőleg szabad kéz adassék, azonban általános elvi megállapodások, mintegy az irány kijelölése minden egyes bizottság munkálatára vonatkozólag szükséges.

Fejes István sátoralja-ujhelyi lelkész több részlet felemelése mellett óhajtja, hogy a tervezet ellenében nem négy, hanem csak egy bizottság küldessék ki a munkálatok elkészítésére s ez küldjön ki albizottságokat. Hosszasabban beszél az egyház-kormányzati szervezet létesítéséről, óhajtandónak tartaná, hogy egy fő kormányzó testület alkottassék; Hegedüssel egyetértőleg ő is felszólal az indokolás azon pontja ellen, mely azt állítja, hogy az államhatalomnak különösen új szervezés alkalmával joga van felügyeletet gyakorolni a fölött, vajjon ugyanazon testületnek adatott-e meg a szabad vallásgyakorlat joga s óhajtja, hogy ezen pont most hallgatással mellőztessék. Beszéde végén a részletekre terjed ki.

Tisza László az egész munkálatot elfogadja, az utasításokra vonatkozólag csatlakozik Kemény Gábor nézetéhez; egy vagy négy küldöttség legyen, nem tartja lényegesnek. Az eljárásra nézve óhajtandónak tartja, hogy a bizottságok megválasztása után a tiszántúli szuperintendencia utasításai tárgyaltsanak, de ebben enunciatió ne történjék. (Helyeslés.) A „fejedelmi sanctó“ kérdésére nézve megjegyzi, hogy a tiszántúliak csak mellékesen érveltek fel azt a mellett, hogy a dogmák ne változtassanak meg (Helyeslés)

Révész Bálint szuperintendens, konstatálja, hogy az eddig szólók a részletekbe mennek át, míg az általános tárgy, a zsinat megtartásának szüksége egyhangulag el van fogadva s az ellen sem szólalt fel senki, hogy az előmunkálatok megtételére bizottság vagy bizottságok küldessenek ki. Megjegyznek

abban is, hogy a többi, a tiszántúliak által felvetett kérdések szintén felvétesse a zsinat tárgyai közé. Ugy hiszi ennél fogva, hogy az általános vitát mellőzve, lehetne a részletekre áttérni. (Helyeslés.)

Török Pál szuperintendens kijelenti, hogy a tiszántúli egyh. kerület tervezete őt kellemesen lepte meg, — különösen azért, — hogy a zsinat tárgyaiul több nagyfontosságú ügyet akar kitűzni, melyeknek elodázása nagy kár volna. Kimaradt azonban nézete szerint az iskolaügy s ennek ellenében feleslegesnek tartja az egyház és állam, továbbá az egyes felekezetek egymás közti viszonyairól szóló munkálat elkészítését, melyeket realizálni a zsinatnak nem áll hatalmában. A zsinat főtörvényhozó testület nézete szerint is az egyház kebelében, hanem nem tartozhatik ez hatása körébe, hanem közigazgatási testület feladata lesz, mely testületet hite szerint a zsinat fogja megalkotni.

Így pl. a polgári házasságot az államnak mintegy ajánlani, igen helytelen volna, a házasság egyházi intézmény; ha a törvényhozó testület ezt elrendeli, el kell fogadni, de nem kell felajánlani az államnak, annál kevésbé, mivel a király sem szereti — legalább ő így hiszi — a polgári házasságot. Az anyakönyv kiadása a pap kezéből szintén nagy baj volna, részint azért, mert e helyen — nézete szerint — annak pontosságában jobban meg lehet bízni, részint pedig, mert ez a papoknak egyik főjövedelmi forrása.

Ennél fogva ajánlja, hogy a negyedik bizottságot, mely ezen s rokon kérdésekkel foglalkozik, ejtsék el s a három bizottság (zsinat előkészítő, alkotmány s szervezés, végre fegyelmi) közül az első bizottság munkálata a második feladatában befoglalattván, az első is mellőzhető. Új bizottsági tárgyat ajánlja az iskolaügyet. (Helyeslés.) Óhajtja, hogy az elkészített munkálat legyen egyöntetű s lehetőleg egy irányú is s ezért, de miután is az egyes bizottságok tagjainak az egész országból összegyűlni igen nehéz, szükségesnek tartja, hogy csak egy küldöttség neveztesse ki. Az irányelvekre nézve Kemény Gábor álláspontját foglalja el.

Ezután Beöthy Zsigmond septemvir a dunántúli egyházkerület főjegyzője szól. Ő is elegendőnek tartja, hogy csak egy bizottság küldessék ki s csatlakozik azok nézetéhez, kik részletes utasítások adását nem tartják szükségesnek. Megjegyzi különben, hogy a zsinatot nem óhajtja „nemzeti“-nek neveztetni, miután az oláh s szerb „nemzeti zsinatok“ után ezen név gyanussá lett s nemzetiségű színezetűnek látszanék.

Ragályi Ferdinánd orsz. képviselő s a tiszamelléki küldött épen ezen kifejezést szereti, mert hiszen — ugymond — a protestáns egyház ősidőktől fogva magyar egyház volt. Különben neki aggodalmai vannak a fölött, vajjon a mostani viszonyok között célszerű lenne-e zsinatot tartani?

Szász Károly megemlékezik az előtte szólók nézeteiről s lehetőleg egyeztetni akarja azokat. Nézete szerint leghelyesebb volna egy bizottságot kiküldeni, hogy az négy albizottságra oszolják a különböző munkálatok szerint, melyek közt mindenesetre célszerű volna az állam s egyház között lévő viszony tanulmányozását is tárgyalási alapul tűzni ki. Utasítás adását nem óhajtja.

Tisza Lajos Ragályi Nándornak felel s kiemeli, hogy most, midőn koronás király alatt élünk, magyar parlamenti alkotmányunk van, legalkalmasabb a zsinat tartása. Soha ily kedvező körülmények nem voltak még hazánkban zsinat tartására

s csak az idegenkedik most attól, ki a zsinatot nem czélnak, hanem eszköznek tekinti. (Helyeslés.)

Várady Gábor egy bizottság kiküldését elegendőnek tartja általában, különben a tiszántúli egyházkerület álláspontját fogadja el s óhaját fejezi ki, hogy inkább utasítás nélkül küldjék ki a bizottságot, semhogy a tanácskozás eredménytelen legyen.

Gr. Lónya y Menyhért hosszabb s nagy tetszéssel fogadott beszédben fejtegeti nézeteit a zsinat feladatáról. Szerinte gyakorlatilag kell a dolgot felfogni s mindenekelőtt azt kell megfontolni, mit lehet elvégezni? Mindenekelőtt igyekezni kell azon, hogy oly konvent-szervezetet kell alkotni, mely a prot. egyház keretébe állandóan beilleszthető legyen. Egészen új szervezetet alkotni felesleges; elegendő egyelőre a kánonjogból a már elavult tételek ujakkal kiegészítése. Az iskolaügyet s különösen a tanárképző intézet kérdését mindenestre fell kell venni. A zsinati határozatok szentesítési jogáról az állam, nézete szerint, tekintettel a nemzetiségi zsinatokra, nem mondhat le. — A bizottság székhelyül lehetőleg Debreczent ajánlja, hol az előkészítő munkálatok megtételére jelentékeny kapacitások vannak.

Révész Imre mindenekelőtt kifejezi meggyőződését, hogy a bizottság Debreczenen kívül is bárhol ülésezhetnék, azután egyes, a tiszántúli emlékiratra vonatkozó téves megjegyzéseket utasítván vissza, kimutatja azt is, hogy ők nem követeltek okvetlen négy bizottságot, sem pedig nem mondták határozottan az utasítás adást. Különben ő helyesli a bizottság számának szaporítását, hogy így a munkában az ország minden vidékéről részt vehessenek s bizonyos általános utasítások megállapítását sem tartja fölöslegesnek. (Helyeslés.)

Szász Domokos, kolozsvári lelkész a munkálat ellenében hangsúlyozni kívánja, hogy a zsinat hatásköre szigoruan megállapíttassék s az egyes egyházkerületek történelmileg kifejlődött autonómiája semmiesetre se sértessék meg. Ő leghelyesebbnek tartaná, hogy ha csak azon dolgok beszéltenének meg s azokra vonatkozólag hozatnék megállapodás, melyek az egyes egyházkerületek között „közösek“ s így még a kánonok tekintetében is.

Kun Bertalan, miskolci püspök, lényegileg Török indítványait fogadja el s különösen az iskolai ügyek felvételét sürgeti.

Több szónok nem jelentkezővén, elnök a vitát berekeszti s a szavazást elrendeli. E szavazásból kitűnt, hogy a tiszántúli szuperintendens munkálata a tárgyalás alapjául egyhangulag elfogadtatott. Ki lön ezenkívül mondva általánosságban, hogy csak egy bizottság küldetik ki, melynek teendői általános körvonalokban megállapíttatnak, a debreczeniek pontozatához hozzávételén az iskolaügy is. A bizottságok munkálatai készítésénél általános irányadó elveket állítanak föl utasítás gyanánt.

Miután az idő előrehaladt, a bizottság tagjainak megválasztása s az utasítás pontozatainak elkészítése a holnapra ülésre hagyatott s elnök a mai ülést fél 2 után bezárta.

Megemlítjük, hogy a konvent tagjai közül a tiszántúli s dunántúli kerületből levőket Tisza Kálmán ma délután fél 3-kor vendégelte meg, a többieket másnap. A konvent összes tagjait b. Vay Miklós a következő napra hívta meg ebédre.

Második nap, nov. 16.

A mai ülésben a tárgyalás folytatván, mindenekelőtt Tóth Sámuel jegyző olvasta fel a múlt ülés jegyzőkönyvét, mely általában elfogadtatott.

A tegnap elfogadott javaslat alapján gr. Lónya y Menyhért a határozatul kimondandó tárgyakat következőleg fogalmazza:

„Az egyetemes értekezlet egy...számból álló bizottságot küld ki azon megbizással, hogy

Tegyen javaslatot az egybehivandó zsinat helye, ideje, tagjainak száma, a választás módja s a tanácskozás sorrendje iránt. Hozza javaslatba és fogalmazza azon kérdéseket, melyek a tartandó zsinat tanácskozásai és határozatai alá lesznek terjesztendők.

Ezen javaslatok szervezésénél a bizottság számára a következő irányt tűzi ki az egyetemes értekezlet:

Javaslati körét ne terjeszsze többre, mint a minnek a tartandó zsinat sikerrel megfelelhethet. Azon tárgyakra szoritkozzék, melyek a magyar prot. egyház legfontosabb és legsürgősebb megoldandó kérdéseit képezik, és melyek csak zsinaton hozandó törvények által oldhatók meg.

Az egyház szervezetére vonatkozó javaslatnál irányadóul szolgáljon az, hogy lehető egyöntetűleg készíttessék az egyház szervezete, a javaslandó szervezet alkalmas módot nyújtson a magyar protestáns egyházat közösen érdeklő minden ügyben egységesen intézkedni, érdekeit megóvni s jogait sikeresen védelmezni, az egyházkerületeknek századokon át fejlődött és üdvösnek bizonyult intézményei s autonom jogainak sérelme nélkül.

Ennélfogva az egyetemes értekezlet a kiküldött bizottságtól törvényjavaslat alakjában kellő indokolással javaslatot kíván a következő tárgyakban: „A magyar protestáns egyház kánonjairól; a fegyelmi eljárásról; oly konventről, melynek feladata lenne jogérvényesen és kötelezőleg határozni mindazon ügyekben, melyek a magyar protestáns egyházat közösen érdeklik és egyetemes intézkedést kívánnak.

A bizottság javaslatait kinyomatván, közölje az egyházkerületekkel és az egyetemes értekezlet tagjaival. Ezután az egyetemes értekezlet ismét egybejövén, a zsinat elé terjesztendő javaslatokat meg fogja állapítani.

Révész Bálint tiszántúli szuperintendens Lónyai indítványának formulázásáról szól. Nem titkolhatja el, hogy azon aggodalma, mintha a tiszántúliak által indítványozott alkotmányozó zsinatból semmi sem lesz, a javaslat ily formulázása által nemcsak nem lett eloszlatva, sőt inkább még meg van erősítve. Itt csak határozatképes konventre van hivatkozás, de ez nézete szerint nem elég, mert az egyház szervezet megállapítása a fődolog. Az iskolaügyre nézve azt hiszi, hogy az a tiszántúliak javaslatában befoglaltatik. A tiszántúli egyházkerület sokat foglalkozott az iskolaügygyel s maga részéről is szükségesnek tartja, hogy az újabb fejleményekkel szemben különösen a „suprema inspectio“ fogalma a protestánsok részéről is szigoruan megállapíttassék. Az egyetemes zsinat létesüléseig az iskolaügyek nagy részét el kell intézni, sürgetősségök folytán. — Felemliti ezuttal, hogy a tiszántúli egyházkerület sokszor volt gyauusitva, hogy az egyesülést megzavarta, a vádakra nem feleltek, meggyőződve lévén, hogy más hibájuk nem volt, mint-hogy az autonómiához igen szigoruan ragaszkodtak. Hosszas fejtegetés után kimondja, miszerint óhajta, hogy Lónyai indítványához hozzá toldassék azon pont is, hogy egy az egyes közösségektől felfelé kiterjedő általános egyházszervezet készíttessék.

B. Vay Miklós elnök utal arra, hogy ezen formulázás a tiszántúli munkálat s a tegnapi megbeszélés alapján készült s

igy itt csak arról van szó, hogy e munkálat általános tárgyalás alapjául elfogadtassék-e? E tárgy mindamellott hosszas vitára adott alkalmat. Mocsáry Lajos Révésznek azt feleli, hogy a munkálatban van a kánonokról szó. Révész kifejti ellenében, hogy a kánon s szervezet különböző dolog, Lónyay hajlandó a szervezet készítéséről részletesebb említést tenni. Mocsáry folytatva tovább, kifejti, hogy a zsinaton csak oly dolgok vétesenek fel, melyeket más uton elintézni nem lehet s ezért az iskolai dolgokat nem akarja annak tárgyai közé fölvenni. Nagy Péter erdélyi szuperintendens védi az erdélyiek álláspontját a tiszántúliak ellen, kiemelvén, hogy ők autonomiájuk fentartása daczára óhajtják az egyesülést s testvéri együttthaladást.

Révész Imre debreczeni lelkész szintén aggodalmakkal táplál Lónyay indítványa ellen. A tiszántúliak alkotmányozó zsinatot akartak, ugyanerre törekedtek már régebben is s a legutolsó budai zsinat szintén országos szervezetet óhajt létesíteni. De midőn ezt határozottan óhajtják, egyáltalában nem akarnak procrustes-ágyat készíteni s az egyes egyházkerületek autonomikus szervezetét csorbitani nem akarják. De szükséges ily szervezet s annak sanctionálása a magyar protestáns egyház megerősítése végett szükséges, miután másképp még az egyházi adó kivetése sem lehetséges. Nem elegendő ennél fogva állandó konventlétesítése, hanem bizonyos állandó egyházszerületet kell alkotni. (Helyeslés.)

Tisza László nem lát lényeges különbséget a két nézet között s határozottan Lónyay indítványának tárgyalását óhajtja. Molnár Aladár óhajtja, hogy a tiszántúliak megnyugtatása végett néhány pont vétessek be, mely azonban az erdélyiek különös viszonyait nem sérti. Különben is csak a zsinat által létesíthető egységes öszhangzatos egyházszerület, a melynek azonban nem szükség uniformisnak lenni. Bizonyos mérvű központosítást mindenki ép oly szükségesnek tart, mint bizonyos mérvű önállósítást, itt tehát csak a mértékről lehet szó s ez csak a részletes munkálatban tűnhetik ki annyira, hogy bírálat tárgyát képezze. (Helyeslés.)

Ragályi Ferdinánd nem érti ugyan a dolgot, de azért „meghunnyászkodás“-nak tartja Lónyay formulázását s kétségbe vonja, hogy ezen szentelt vizért miért volna szükséges zsinatot tartani? (Derűlttség.) Antal Gábor, pápai tanár azon nézetben van, hogy Lónyay munkálata a dolgot ismét elől kezdi, miután az országos szervezet kérdése már előlegesen is elfogadtatott s a többi kérdések felvétele fölött sem lehet most már vitatkozni. Az autonomia inkább azt teszi, hogy a törvények alkalmazásában az egyes egyházkerületeknek szabad keze legyen, de a közös törvény alkotás még nem centralizáció.

Dr. Kovács Ödön nagyenyedi theol. tanár mindenekelőtt az erdélyi szuperintendenciát védi a szeparatistikus vádak ellen, különben helyesli Lónyay indítványát s egyáltalán nem akar ezen kérdésekben sietni.

Elnök kijelenti, hogy Lónyay Menyhért hajlandó indítványába betenni, hogy a konvent tárgyai közé betétessek az egyház szervezetéről javaslatétel alulról felfelé. Ezen módosítás általában helyesléssel fogadtatott, de Móricz Pál, b. Kemény Gábor, Révész Bálint, Beöthy Zsigmond még ajánlani szükségesnek látták ezt. Így a hosszadalmas s sok tekintetben unalmas vita egész 12 óráig tartott, midőn elnök kimondta, hogy a Lónyay munkálata általában s részleteiben elfogadtatott.

Ezen munkálat szerint egy bizottság volna kikül-

lendő. Elnöki előterjesztés folytán tárgyalatott, hogy e bizottság a télen Debreczenben üléskezzék. A küldöttség tagjainak megválasztására Tisza László külön bizottság kiküldését ajánlja. Mások ellene szólalnak. Kántor Sámuel, gr. Ráday Gedeon Pestet akarta székhelynek (nem Debreczent), Molnár Aladár, Móricz Pál, Szász Károly, Nyiri, Tisza László egymástól lényegesen eltérő javaslatokat tesznek. Végre elhatároztatott, hogy minden szuperintendens a holnapi gyűlésig jelölje ki tagjait, a debreczeni 5-öt, az erdélyi 4-et, a többiek 3-3-at s mindegyik két póttagot. A gyűlés helye — Debreczen vagy Budapest — holnap fog megállapíttatni.

A fontos kérdés elintézése után több folyó ügy intéztetik el. Balogh Ferencz és György Endre, az edinburghi gyűlés tagjai, bemutatják jelentéseiket: felolvasottnak tekintetik s archivumba tétetik le. Elnök jelenti, hogy a londoni theologia fakultásnál magyar ifju számára stipendium tétetik.

Az ülés 1/4 1 kor fejeztetett be, a holnapi ülés az árvaház megnyitása miatt 12 órakor kezdődik.

Harmadik nap, nov. 17.

A konvent harmadik napján úgy a tagok, mint a hallgatók száma kevesebb volt, mint az előbbeni napokon, azonban a kis terem még mindig zsúfoltan megtelt s hallgatókul több uj egyén jelent meg. Különben az ülés rövid ideig tartott.

A múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasása után mindenekelőtt kimondatott, hogy a bizottság maga constituálja magát s megjelöli a tanácskozás helyét s munkálatát jövő tavaszig elkészíti.

Ezután fölolvastatott az egyes egyházkerületek által ajánlott bizottsági tagok névsora, mely különösen a tiszántúli egyházkerületnél történt vita után következőleg állapíttatott meg.

A dunamelléki egyházkerületből: Szász Károly, Fördős Lajos, Molnár Aladár; póttagul: Baksay Sándor.

A dunántúli egyh. kerületből: Horváth Mihály, Beöthy Zsigmond, Csépan Antal; póttagokul: Nagy L., Pázmándy Lajos.

A tiszáninneni egyházkerületből: Kun Bertalan, Mocsáry Lajos, Fejes István; póttag: Mitrovics Gyula.

A tiszántúli egyházkerületből: Révész Imre, Révész Bálint, Kiss Áron, K. Tóth Mihály, Tóth Sámuel; póttagokul: Ármós Bálint és gr. Ráday Gedeon.

Az erdélyi egyházkerületből: Szász Domokos, Tisza László, Kolozsvári Sándor, Nagy Péter; póttag: Lészay Lajos.

A bizottságnak úgy a tiszántúli munkálat, mint Lónyay javaslata irányadóul átadatott, azonban ez őket nem köti.

A konvent elé benyújtott többi tárgyak Vay Miklós nézete szerint nem tárgyalthatván itt, csak azt határozták meg el, hogy a konvent hitelesített jegyzőkönyve 200 példányban nyomatik ki. A konvent ezzel bezáratott. Vayt zárszavai után Révész Bálint szuperintendens köszöntötte.

Török Pál az üles bevégeződése után felhívja a konvent tagjait a Bethesda prot. intézet meglátogatására.

A konvent ülésének befejezése után néhány perc mulva a bizottság ülését nyitotta meg Nagy Péter erdélyi szuperintendens. Első tárgy volt a szervezkedés. Elnökül Nagy Péter s Révész Bálint szuperintendensek, jegyzőül Tóth Sámuel választatott meg. — Az egyik albizottság helyül Debreczen, a másikéul Budapest tüzett ki.

Nagy-Körös, 1877. nov. 11.

Lelki örömet és hálaünnepet ült nov. 11-én reform. gyülekezetünk; a mennyiben ma tartatott templomunkban csaknem fél év után az első istentisztelet. — A protestáns egyházakat ékesítő erények eredményezék, hogy e szent hajléknak diszebbé s a kor igényeinek megfelelőbbé alkotására 30,000 frtot fordíthatánk; — mely összegből, helyben s vidékről közel 11 ezer forint önkényes adakozás útján folyt be. A hálával fogadott egyesek hitbuzgóságának s egyházunk kormányzó férfiai erélyének köszönhetjük, hogy a századok viharait látott és rendületlenül megállott os falak új belszerkezetet nyertek. A mult századokban készült karzat s ülőszékek egészen ujakkal cseréltettek fel; a karzat vas oszlopokon nyugszik; a szószék közepéről a déli fal mellé s ezzel szemben északi oldalra helyzetetett a 32 változatú bővítendő orgona. A tető s mennyezet ujjá alakítása a mult évben fejeztetett be.

Midőn hálás érzettel vettük a legkisebb áldozatot is, mely tiszta szívből jött, nem oszthatjuk azok védekezését, a kik meszteri okoskodás által keresik az ajtókat, melyeken a szivszugallta s önkényes adakozás alól menekülni vágnak. A kegyes adakozók névjegyzékét s összegét hivatalosan közzétette egyháztanácsunk; azonban örömmel jegyzünk fel pár jelentékenyebb adományt. P. o. Farkas E. orsz. képviselőnk 1000; özv. Mészáros Zs.-né 800; Zsigray M. 500, Gubody G. 200, özv. Mészáros Gerzsonné 200, Beretvás Ferencz 150, Kalocsa Balázs 140 frttal járultak a nemes cél eléréséhez. Ezekon kívül többen ajándékoztak 100 s kisebb mennyiséget. A pénzbeli adakozás mellett nem kisebb érdemek azoknak, kik a berendezés, izlés s munka keresztülvitele körül erélylyel s férfias kitartással különösebben fáradoztak, p. o. Ádám L. főkurátor, Kovács L. lelkész, Gubody G., Molnár I., Gál I. prezbiterek s többek.

Egyszerű, de lélekemelő ünnepélyünknek tolmácsa Filó L. lelkész volt, ki II. Kor. V. 17. nyomán, „Ime mindenek megújultak“, szokott ihlettel a régi alapon nyugvó hitnek, buzgóságnak, hálának s kereszty. szeretetnek magasztos ígét hangoztatá s követelék remekül szüvegezett munkájában s szónoklásában. Ennek végeztével az uri sz. vacsora osztatott ki a nagy számú közönségnek.

A mely nép s előljáróság ily áldozatokat képes az Ur oltárára hozni: az minden jöhető viharok közt is hűen s teljes önérzettel meg tudja szellemi jólétét s lelki üdvét őrizni s az emberiség magasztosabb érdekeiért is képes hevülni; annak élete s boldogulása Istentől meg van és leend áldva.

Földi V.

Fehérmegye, november hó.

Két nevezetes egyházi ünnepélyről tudatom e lapok t. olvasóit. Egyik mult hó 16-án történt. Ugyanis ekkor az elhunyt id. n. Sárközy Kázmér sirjához diszes emlékkő lett felállítva, melynek kegyelettel való felavatására az elhunyt család tagjain kívül, sok lelkész, tanító és polgári tisztességek jelentek meg. — Az ünnepélyt ének nyitotta meg, ezután Koncz Imre ur mondott egy buzgó imát, mely könyvet varázsolt a szempillákra, az ima után ismét ének zendült fel, s ezzel az ünnepélynek vége lett. A közönség nagy része az elhunyt fiának lakására tért, hol beszélgetés közben mult el az idő.

A másik ünnepély Gyúron volt e hó elsején. Az ágh. gyülekezet díszes iskola épületet emelt s ennek felszentelése ment végbe a jelzett napon. Az ünnepély a templomban vette kezdetét, itt Hofbauer Pál p.-vámi lelkész ur mondott buzgó imát, ennek végeztével éneklés mellett az egész közönség a templomba vonult, hol Smid Mihály esperes ur tartotta a felszentelő beszédet. Átadta azt a felekezetnek, hogy neveljen benne Istenfélő és hazáját hön szerető embereket. Beszéde lelkesedés tüzet gyújtá a hallgatók keblében.

A kedves és gyönyörű előadás, a remek mű, sok ideig elfelejthetlen lesz mindnyájunk előtt. Most láthattuk, hogy az alkalmatosság mily drága s a ki azt meg tudja ragadni és felhasználni, mily üdvös munkát végez el. A gyülekezetet elalélt fáradságából felemelé s mintegy tette buzditá, szavai a szivekbe belettek vésvé s hiszem, hogy idővel a gyümölcsöt meg fogják teremni. Éljen sokáig a lelkes és tudós esperes. — Ezután Mostyénak György oroszalmi lelkész ur olvasott fel egy alkalmi költeményt s az ünnepély bezáródott.

Ezután következett a lakoma, melyet Binder Adolf gyúrói ev. lelkész ur sajátjából ingyen, gazdagon ellátott. E nemes szándékában őt hűen támogatta a serény és fáradhatlan gondos felesége, meg is nyerte az „egri nevet“.

Adja ég, hogy ily örvedetes esemény, minél több történjék hazánkban, van buzgóság, csak ezt ápolni tudja a lelkész. Itt e felekezet a példa 400 lélekből áll, s rövid évek alatt épített paplakot, templomot, iskolát. Bizony az ilyen dolgok dicsérik is ám a papot. Éljen a buzgó lelkész Binder Adolf!

△

Tiszántúli javaslat a konventhez.

Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konvent!

A mi tiszántúli reformált egyházkerületünknek országos vagy nemzeti zsinattartására vonatkozó s folyó 1877-ik évi áprilisi közgyűlésében létrejött indítványát a többi testvér reformált egyházkerületek közgyűlései minden ellentmondás és kifogás nélkül végzésileg elfogadván, hihetőnek tartjuk, hogy e jelen konventre a melynek fő söt egyedüli tárgya, a ma végzések szerint is nem más, mint a zsinati előkészületek megindítása, ez ügyben több oldalról nyujtatnak most ide be tüzetes előterjesztések illetőleg indítványok: mindazonáltal bátrak vagyunk mi is előadni röviden igénytelen nézeteinket, hogy ha a szükség úgy kívánná, legalább egyszerűen tudomásul szolgálhassanak azok.

Az indítványozott zsinat főtendője első sorban nem más, mint a törvényhozás még pedig oly törvények alkotása, a melyek legalább a főbb vonásokban egyetemesen kötelezőleg megállapítsák valahára egyházunk országos szervezetét a prezbitériumoktól kezdve, fel egészen a nemzeti zsinatig; továbbá oly törvények alkotása, melyek a mint a királyi szentesítést megnyerik, mind a Komjátii és Geleji Katonaféle kánonokat, mind az 1821—22-ik évi különleges királyi szentesítést nyert konventi végzéseket, vagyis általában minden eddigi országos kánonokat s ily kánon erejével bíróságoktat mindenestől és végképen hatályon kívül helyezzenek. A szerződés által biztosított vagy ítéletileg megállapított jogok és viszonyok érintetlenül hagyatván.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Debreczen, 1877. Nyomatotta városkönyvnyomdájában.

E számhoz fél iv melléklet van csatolva.

Melléklet az „Evangyeliomi protestáns lap“ 47-dik számához.

Ugy véljük, nem szükség bőven indokolnunk, hogy miért tartjuk az indítványozott zsinat-törvényhozási működését ily tárgyúnak és ily mérvűnek. Hiszen közönségesen tudva van, hogy már csaknem egy teljes évszázad óta nemcsak igen számos egyes hitfeleink nyilvános irodalmi téren, hanem prezbitériumaink, egyházmegyéink, egyházkerületeink s egyetemes értekezleteink is majdnem évről évre ünnepélyesen végzésileg legfelsőbb helyre intézett igen számos feliratokban is rendszerint a fájdalomnak bizonyos nemével kimondották azt, hogy egyházunknak organikus országos egységre s az ezt czélszerűen és szilárdul megállapítandó törvényhozó nemzeti zsinatra égető szüksége van. Az organikus egységnek törvényhozás útján való létrehozására a mi meggyőződésünk szerint is s e mi korunkban is folyvást szükség van nemcsak általában az erők és érdekek czélszerű egyesítésének elvénél fogva, s nemcsak azért mert valóban jöttek, s ezentúl is jöhetnek létre az idők folyamán oly egyetemes értékű közügyeink, melyekben időpazarlás nélkül s minden tekintetben kellő sikerrel csak országos egyházi hatóság intézkedhetik, hanem azért is kiáltó szükség van még az ily hatóságra, mert fájdalom naponként tapasztaljuk, hogy a nálunk folyvást uralkodó római katolikus egyház klérusa a legerősebb egységes szervezettel, lankadatlan következetességgel és teljes összhangzattal működik a maga saját érdekében, a mely igen sokszor épen ellenkező a mi egyházunk legszentebb törvényes érdekeivel; sőt nem lehet mindezek mellett eltitkolnunk azt sem, hogy vallásunk, egyházunk és iskoláink törvényes jogai és legszentebb érdekei ügyében, még hazánk alkotmányos kormánya részéről is gyakran találkozunk kellemetlen félreértésekkel, sőt egyenes összeütközésekkel is. Ezen, s több efféle okoknál fogva, s ily viszonyok között lelkünkben óhajtuk mi is, hogy a legközelebbi zsinat törvényhozása állapítsa meg azon organikus egységet, a mely az alsóbb egyházi hatóságok kellő autonómiájának sérelme s a merev centralizáció ismeretes veszélyei nélkül védelmezhesse, vezérelhesse, és boldogithassa egyházunkat.

Az említett kánonokra nézve már régen eljött az utolsó óra, a melyben azokat mindenestől hatályon kívül, s a történelmi tisztos emlékek tárába kellett volna helyezni; mert hiszen számtalanszor elmondattak már, hogy azok tárgyaikra, alapelveikre, szellemökre, s egész mivoltukra nézve csaknem teljes mértékben elavultak, s miután rajtuk az egyházkerületi végzések s legfelsőbb rendeletek által temérdek változtatás tétetett, legnagyobb részök már évtizedek óta tényleg nincs életben. Most már tehát miután egyházunk zsinati törvényhozása megindul, a régi kánonokat a belőlök még fenálló néhány pontért mint törvénykönyveket folyvást életben hagyni, valóban igen visszas, s a jó renddel merőben ellenkező dolog lenne.

Mint hogy azonban kánonaink és kánon értékű statutumaink nemcsak egyházszerkezeti törvényeket tartalmaznak, a melyeket a létrejövendő ily tárgyú törvénykönyv merőben hatályon kívül fog helyezni, hanem tartalmaznak még fegyelmi és házassági törvényeket is, a melyeket ma már a szervezeti törvényekhez csatolni, vagy azok közé imide-amoda beszőni nem szoktak és okszerűen nem is lehet: látni való, hogy e tekintetben is halaszthatatlan törvényhozási intézkedés szüksége forog fenn.

A fegyelmen most nem az általában úgynevezett egyházi fegyelmet értjük, a melyet az egyházi hatóságok s különösen a prezbitériumok szoktak néhol kisebb-nagyobb mértékben gyakorolni az egyes gyülekezeti tagok felett, hanem azt a fegyelmet,

melyet az egyház felsőbb hatóságai, különösen a lelkészek, tanítók s tanárok, s más ily egyházi tisztviselők oly hivatali mulasztásai, hanyagsága, kihágásai, s vétségei ügyében szoktak gyakorolni, a melyek a polgári büntető törvények fegyelme alá nem esnek, mert azt említenünk sem kell, hogy a protestáns egyház elvei szerint az országos büntető törvények hatálya alól semmiféle egyházi tisztviselő kivételre nem lehet. Az egyházi tisztviselőkre vonatkozó fegyelmi törvényeket, melyek minden nagy terjedelmesség nélkül is elérhetik czéljukat, véleményünk szerint, a legközelebbi zsinatnak elmulthatatlanul létre kell hozni s a királyi Felség által szentesíttetni, mert ily fegyelmi törvények nélkül rendezett egyházi társadalom egy óráig sem állhat fenn, s az ilyenekbe való betekinthetés jogát is az államhatalomtól el nem vitathatjuk, annyival inkább, mert miként a multban volt, úgy a jövőben is lehet gyakori eset reá, hogy az egyházi törvényszékek ítéleteivel elégedetlen fél a Felségnek kétségbevonhatatlan legfőbb felügyelői hatalmához folyamodik; ilyen esetekben már az első és főkérdés mindenesetre az, ha vajjon megtartattak-e az egyházi törvényhozás által autonómice alkotott s a Felség által szentesített egyházi törvények és szabályok?

A mi a rendkívüli fontosságú házassági ügyeket illeti: most már sokkal nagyobb nyomatékkaal mint ezelőtt, épen tíz évvel tartott egyetemes értekezletünkön tevők, határozottan nyilvánítjuk, hogy a polgári házasságnak, még pedig nem a fakultatív, hanem általánosan kötelező polgári házasságnak s a polgári anyakönyveknek nemcsak a házassági, hanem a születési és halálozási esetekre vonatkozólag is a törvényhozás általi minél előbbi életbeléptetését lelkünkben óhajtuk, mert meg vagyunk győződve, hogy ezen intézmények nemcsak nem ellenkeznek, hanem teljesen összhangzanak az evangyéliomi protestáns egyház s a valódi keresztyénség alapelveivel és érdekeivel, s ha életbeléptetésök kezdetben kevés időre némi félreértést, kellemetlenséget és zavart szülne is, de állandó üdvös hatásuk nem szokára mutatkozni fogna mind a házasságok s különböző felekezetek kölcsönös békességére, mind a lelkipásztori hivatal valódi rendeltetésére, és tekintélyére nézve.

Mindezeket tüzetesen indokolni nem tartjuk ezuttal helyén valónak, csak azt jegyezzük tehát meg, hogy addig is, míg a kötelező polgári házasságnak törvényes behozatala elkövetkezik, multhatatlanul kell egyházunknak valamit tenni, és pedig már a következő zsinaton a végre, hogy a régi kánonok a házassági ügyekre vonatkozólag is hatályon kívül tétethessenek s hogy a lényeges dolgokban ezen ügyekre nézve is mind az öt egyházkerületünkben egyező eljárás legyen, így például egynek, és ugyanannak kellene lenni a házasságok esküformájának, a hirdetés és az esketés szabados, vagy tiltott napjait megállapító szabályoknak stb. Ugy véljük, hogy az ily szabályok néhány pontban könnyen kifejezhetők lesznek, mert magától értetik, hogy a házassági ügyre vonatkozó országos törvények a josphina constitutio s más legfelsőbb rendeletek, mint szinte az erdélyi ref. egyházkerület házasságügyi sajátlagos állása is mindaddig sértetlenül fentartandók, míg a hazai törvényhozás másként nem intézkedik. Miután pedig ezen állami törvényekhez és szabályokhoz, a fentemlített egyházi szabályok csak mulékony értékű pótlékok gyanánt csatoltatnának, ezeknek királyi szentesítését nem tartjuk elmulthatatlanul szükségesnek.

Visszagondolva már az egybeülendő zsinatnak általunk eddig elsorolt teendőire, előttünk úgy látszik, hogy az elmulhatlanul szükséges rendszeres, és tüzetes indoklandó előmunkálatok elkészítése végett három, sőt a végül előadandó indokoknál fogva még egy 4-ik külön bizottságot vagy küldöttséget kellene már most ezen konventből kinevezni, vagy választani. Nevezetesen:

Az első bizottság feladata lenne véleményt adni a most következő zsinat helyéről, idejéről, tagjainak választási módjáról, számáról, a zsinattartás költségeinek honnan való fedezéséről, utazási és napidijáról, a zsinat mikénti megalakulásáról, egész szervezetéről s tanácskozási rendszabályairól, s különösen az utóbbiakra vonatkozólag, egy rendszeresen formulázott javaslatot készíteni.

A második bizottság feladata lesz rendszeres egyházalkotmányi törvénytervet dolgozni ki.

A harmadik bizottság pedig fegyelmi törvényeket vagy szabályokat — ideértve természetesen az egyházi perrendtartást is, — és házasságiügyi pótszabályokat fogna készíteni.

Ha netalán időnyerés érdekében a létrejehető erős elmentétek kikerülése végett szükségesnek látszanék, hogy már most ezen konventből némi utasítások adassanak az említett bizottságoknak; akkor az első bizottság számára csekélynézetünk szerint következő alaptételeket lehetne kijelölni:

Az összeülendő zsinati tagok száma 150-nél több, száznál kevesebb ne legyen. Ilyen forma számot javall a budai zsinat s az 1848-ik évi egyetemes értekezlet példája, és zsinati terve is. — Az említett budai zsinat ugyan is melyet a magyarországi négy ref. egyházkerület követői alkottak, költség kiméltetéséből csak száz tagból állott a zsinattartásról szóló budai kánonok szerint is 72-nél kevesebb, száznál több nem lehet a zsinati tagok száma. Az 1848-ik évi református értekezletet, a melyen Erdély feltűnően kevés egyén által volt képviselve összesen 98 tag alkotta, nevezetesen: tiszáninnenről 16, tiszántúlról 33, dunántúlról 22, dunamellékről 18, Erdélyből 9.

Ezen értekezletnek nagy sietséggel, s minden indokolás nélkül létrejött terve szerint 106 tag fogta volna alkotni az 1849. augusztus 1-ső napjára kitűzött nemzeti zsinatot.

A tényleg fennálló törvényes viszonyokat következő egyházi törvényhozásunk által is minden lehető ponton kellő tiszteletben tartatni óhajtván, úgy véljük, hogy a superintendensek és főkurátorok a következő zsinatnak is minden választás nélkül tagjai lehetnek. — A többi tagok pedig fele részben a lelkészek, más fele részben a világi férfiak közül választatnának; és pedig azon arány szerinti számokban, a melyet a konventekre nézve az 1873-ik évi konvent javallott és a mely szerint most is egybegyűltünk. — E szerint már a választott konventi tagok száma 3-al sokszorozva, következőleg lenne megállapítva a választandó zsinati tagok száma:

a dunamelléki egyházkerületből	18,
a dunántúliból	18,
a tiszáninneniből	18,
a tiszántúliból	42,
az erdélyiből	24.

Összesen = 120,

azaz százhusz választott tag. Ezekhez járulván öt főkurátor és öt superintendens, s mindegyik kerületből egy-egy tanár, 135 tag fogná alkotni az összeülendő zsinatot.

A zsinati költségek fedezése végett bizonyos mérsék-

kelt adó alá vetendőknél véljük nemcsak az egyes gyülekezeteket mint ilyeneket, hanem külön a lelkészeket, tanárokat, tanítókat és énekvezéreket is, (bizonyos megállapítandó osztály szerint). Természetes, hogy vagyonosabb sőt általában minden hitfeleink és gyülekezeteink előtt, az önkéntes adakozás útja is rendszeresen nyitva tartatik.

Az első bizottság többi teendőire nézve az utasítás adást mellőzhetőnek véljük, kivált, miután a legfőbbre t. i. zsinat megalakulási és tanácskozási szabályzatára vonatkozólag külföldről több oly, gyakorlat által is megpróbált példányok vehetők fel, a melyet nem kevésbé előmozdíthatják legalább a czél-szerű tájékozódást.

Ugy látszik, hogy a második bizottság feladata lesz a legnagyobb és legnehezebb, már csak azért is, mert a mint a külföld újabbkori példái is mutatják, az egyház szervezés mezején nem épen könnyű a vészes túlzásokat elkerülni. Lehet p. o. oly egyház alkotmányt hozni létre, a melyben a konzisztoriális és bürokrat elemek rideg uralma elnyomva tart minden szabad szellemet s évtizedekre meggátolja a lehető leg-szerűesebb fejlődést is; — de viszont lehet olyan egyházalkotmány is, a melyben nincsen semmi állandó hivatal, nincs né-mely legújabb vélemények szerint még gyülekezeti lelképá-rtor-ság sem, nincs hitközösség a vallás legfontosabb tárgyaira nézve sem; nincs aztán rend, béke, sőt szabadság sem, mert egyik tisztujítás a másikat kergeti, s az épen uralomra jutott, de a vallás valódi céljaival, s az egyház és iskolák virágzásával minél kevesebbet gondoló egyesek, és érdekszövetségek s az ezek által vezérelt tömegek a zaklató zsarnokság vagy a lomhaság tekintetében, elvégre még a legkonokabb konzisztoriális és bü-rokrat hatóságokkal is mérkőzhetnek. Lehet továbbá oly egy-házalkotmány is, a mely magának az egyháznak határozottan adva levő eszméjét és mivoltát figyelembe sem véve, a legújabb politikai minták, vagy épen szociál-demokrat ábrándok szerint van öntve; — de viszont lehet olyan is, a mely a XVI-ik századi avult példányokat akarná, még a nem lényeges részletekben is, hűségesen reprodukálni.

Egyelőre már csak az idő nyereség érdekében is elmulhatlanul szükségesnek látszik, hogy az említett s más afféle túlzások eltávolíttassanak, mert hogyha a valamelyikhez való ragaszkodás folytán oly egyházalkotmányi terv jönne létre, a melyet a jövő konventnek, vagy zsinatnak tekintélyes része vagy épen többsége még tanácskozási alapul sem fogadhatna el, mulhatlanul előállana egy vagy két egészen új egyház alkotmányi terv készítésének a szüksége, a mi ismét nagyon sok idő és költség vesztegetést vonna maga után. — Ennek eltávolítása érdekében szükségesnek tartjuk a második bizottság számára legalább néhány sorban már e konventből némi utasítást adni. — Kimondani p. o. hogy a tervezendő alkotmány, mérsékelt zsinat prezbiteri legyen, a nálunk eddig kifejtett, s üdvösökül és szükségesekül elősmert elveknek és intézményeknek mint pl. a minden fokozaton keresztül vonuló kettős elnökségnek s a lelkészi és világi elem paritásának fentartásával, s minélkevesebb tisztujításokkal mert a gyakori, s egész néptömegeket hullámszásba hozó tisztujításokat sem az egyházi élet fogalmából és céljából következőknél, sem a béke, rend és szabadság biztosításának érdekében szükségeseknek miként nem tapasztaltuk, — úgy nem is gondoljuk.

Elmulhatlanul szükséges továbbá mind most előre utasításul, mind későbbben magában a törvényben kimondani, hogy

az új egyház szervezet által egyházunk, és iskoláink hitvallási és államjogi positiv alapjai illetetlenül hagyatnak.

A hitvallási alapra nézve rendszerint kimondják ezt és pedig mindjárt a legelső cikkek egyikében, a legujabb idők legtekintélyesebb külföldi protestáns egyház szervezeti törvényei is, így p. o. a poroszországi hat régibb tartomány egészen szabadelvű protestáns egyház alkotmányának épen a közzsinatra vonatkozó s mult évi január huszadikára szentesített törvényeiben mindjárt a legelső pontban kimondatik, miszerint: „a hitvallási alap és az unió, ezen alkotmányi törvények által nem érintetnek”; szintugy a Rajna tartományi és weszfáliai igen tekintélyes egyházszervezeti törvények első pontjában is nyilván kimondatik, hogy „a hitvallások folyvást érvényben vannak” stb. stb. De ki is kell ezt mondani általában minden szerves egyházalkotmányi törvénykönyvben, mert az egyház alkotmányát rendezni, és megállapítani nem lehet az egyház mivoltának tiszta és szabatos felfogása nélkül; az egyház mivoltának vagy fogalmának pedig egyenesen lényegére tartozik bizonyos hitközösség vagy közös hitvallási alap, és ezen létező közös hitvallási alapot az egyes hivatásoktól, vagy gyülekezetektől elvenni s azokra valami más hitvallási alapot parancsolni semmiféle zsinatnak nem áll, miként jogában, ugy hatalmában sem. A hitvallási alap lehető módosításának nem az egyházszervezeti törvények alkotásánál, hanem a vallástani kézi könyvek liturgiák és énekes-könyvek átnézése és javítása alkalmával lehet némi helye.

De azért is ki kell ama tételt világosan mondani, mert az állam hatalomnak a nálunk fennálló alaptörvények szerint is bármikor is ugyan, de különösen akkor, midőn valamely egyház alkotmányát szentesíteni akarja, jogában és érdekében áll tudomást szerezni arról, hogy vajjon az az egyház azon hitvallási alapon áll e, a melyen annak számára a szabadvallásgyakorlat s a nyilvános korporáció joga államjogilag biztosítva van.

A mi sajátságos viszonyainknál fogva nálunk azt is szükséges lesz már most nyilván kimondani, hogy az életbe lépendő egyházalkotmányi törvények egyházunk és iskoláink államjogi alapjait s viszonyait sem fogják érinteni; és ez nagyon természetes, mert a szervezkedés voltaképen belügy lévén, el lehet azt végezni úgy, hogy az államhoz s más felekezetekhez való jogviszony, semmi lényeges ponton nem érintetik. — Általában pedig eleitől fogva nálunk is tudva volt az, hogy az említett jogviszonyok ügyében egyoldalulag s törvényt-hozólag semmiféle zsinat nem intézkehetnek maga. De ha törvényt nem hozhat, felterjesztést mégis tehet ez ügyben a zsinat mind a királyi Felsőházhoz, mind az országgyűléshez, s ezen felterjesztésnek minél előbbi megtételét a folyton felmerülő kellemetlenségek, aggályok és sérelmek nagyon is indokolják.

Ily okoknál és érdekeknél fogva nem látnók feleslegesnek, hogy ha már ezen konventből kinevezetnék egy negyedik bizottság, a melynek feladata lenne egyházunk és iskoláink államjogi viszonyai ügyében az említett előterjesztést elkészíteni, hogy az, a következő konvent s majd a zsinat által is elfogadtatván, az illető helyekre még a zsinat kebeléből felterjesztethessék. — Ezen felterjesztés fogná tüzetesen tárgyalni az egyházi és iskolai autonomiának a Felsőház legfőbb felügyeleti hatalmának, a polgári házasságnak, polgári anyakönyveknek s az állam általi kárpótoltatásnak és javadalmaztatásnak kérdését; az 1848-ik évi vallásügyi törvényekhez mikénti állásunkat a más felekezetekhez való jogviszonyoknak még függőben levő

kérdéseit és más efféléket. A mindezekre való részletes kiterjeszkedés, részürkről ezúttal annál inkább nélkülözhetőnek látszik, mert az elsorolt kérdésekre vonatkozólag miként több egyházkerület úgy a tiszántúli részéről is terjesztetett már be az 1867 ik évi deczemberi konventre egy véleményes javaslat, melynek legnagyobb része ott el is fogadtatott, s a melynek lényeges pontjaihoz most is folyvást ragaszkodunk.

A harmadik bizottság működésére vonatkozólag csak azt jegyezzük meg utólagosan, hogy az, kivált a fegyelmi ügyekre nézve csak akkor kezdődhetik meg, midőn a második bizottság munkálata már készen lesz.

Egyébiránt és általában a bizottságok működésének módjátát és sorrendét, körülbelől ők maguk állapíthatják meg legcélszerűbben.

Annyit azonban mindenesetre óhajtanánk kimondatni most, hogy mindegyik bizottság mihelyest munkálatával készen lesz, azt tüstént nyomassa ki, a konvent minden tagjának küldje meg; s viszont ezek saját észrevételeiket és javastataikat kellően formulázva, a bizottsági elnökhöz zárhatóridő alatt küldjék be stb. Végül szükségesnek látjuk az említett javaslatok és tervezetek minél szélesebb körben megvitathatása szempontjából, azokhoz több példányban leendő kinyomatása iránt is majd intézkedni.

Tiszteletteljes véleményünk előterjesztése után mély tisztelettel maradtunk Budapesten, 1877. nov. 13.

A Főtiszteletű és Nagyméltóságú Konventnek
alázatos szolgálói.

Következnek a névalíráások a tiszántúli kerület 16 tagja által.

Konventi jegyzőkönyv.

A legközelebb lefolyt egyetemes konvent jegyzőkönyve, mindössze 200 példányban határozatván kinyomatni az 5 egyházkerület részére, azokból csak a konventi képviselők és minden egyházmegye fognak nyerni egy-egy példányt; miután azonban már eddig több egyházmegye elnöksége fejezte ki előttem azon óhajtatását, hogy az egyes egyházak részére is nyomásnak kellő számban jegyzőkönyvi példányok; és e tekintetben a dunántúli egyházkerület, békés-bánáti, kecskeméti és debreczeni egyházmegyék egyházaik részére azok már meg is rendeltek: fölkérem a magyarországi (erdélyi) ref. egyházmegyék elnökségeit, hogy ha szintén óhajtják ezen jegyzőkönyveket az egyes egyházak részére megküldetni, ebbeli határozatukat méltóztassanak mielőbb — legkésőbb decz. 1-sőjéig — velem közölni, hogy a nyomtatandó példányok száma iránt kellő időben intézkedhessem.

Debreczen, 1877. nov. 21.

Tóth Sámuel,
konventi jegyző.
(Nagypéterfia-utca 348. sz.)

K Ü L Ö N F É L É K.

— Az erdélyi ev. ref. egyházkerület térképe. Tekintettel az egyházi s legujabb politikai felosztásra. Hivatalos adatok nyomán tervezte s báró Kemény Gábor urnak, hivatala szerint legidősb egyházkerületi főgondnoknak tisztelete jelül ajánlja Szász Domokos ev. ref. lelkész s az „Erdélyi prot. Közlöny“ szerkesztője, Kolozsvárt, 1877. Kiadta Stein János Kolozsvárt. Gondos és csinos kiállítású térkép, ellátva statisztikai táblázattal, a mi teljes tájékozást nyújt. A tervező Sz. D.

kedves és hasznos szolgálatot tett az egyházi földirat és statisztika barátainak.

— Máté evangyéliomának magyarázata írta Rácz Károly a ménes-gyoroiki ref. egyház lelkésztanítója. Szerző sajátja, ára 1 frt 25 kr. Sárospatak, 1877. Sr. 170. lap. „Vickelhaus magyarázatának tökéletes bibliai szelleműségét — mondja szerző — törekedtem saját dolgozatomra rá lehellenni“. A magyar protestáns magyarázati téren való munka ritka mint a fehér holló. Üdvözljük a derék szerzőt itt. Vajha ifjabb lelkészeinek egy-egy nagyobb szentirati könyvet vennének fel magyarázás és kidolgozás végett, maguk is jobban épülnének, az irodalomnak is több jelentőséget adnának, mint van az eset a gomba módra szaporodó egyházi beszédek, s csak ezek kiadásával.

— Egyemes protestáns missió egyesület alakítását penditette meg a konvent alkalmából összejött nevezetes protestáns férfiak előtt Czelder Márton felső-bányai lelkész egykor az oláhországi missió vezetője. Az általa egybehívott gyűlésen előadván tervezetét, hangsúlyozta, hogy e missiónak nézete szerint főképp a Magyarországon elszórván élő s részben már magyar nemzetiségüket is elvesztett protestánsok megmentésére kell irányozva lenni s csak később gondolhatnak a moldva oláhországi missióra. A jelenlevők — köztök Török Pál, Fördös, Ballagi stb. az egyesület alakulását a 20 évi tapasztalatokon okulva, csak úgy tartják lehetők, ha iránta a közérdekeltség kellő mérvben fel van költve. Szükséges ezért mindenekelőtt, ha az egyes egyházkerületekben agitálnak mellette, pénzt gyűjtenek, az egyes egyházkerületi gyűléseken szervezkednek, s ha így az előmunkálatok megtételére, a zsinat alkalmával lehetséges lesz központi közeget s mindenekelőtt közpénztárt alapítani, anélkül egyesület alapítása fölösleges volna. (A Hon.)

— Bibliai történetek az ó és újtestamentumból. Vezérkönyvül néptanítók számára írta Papp Károly, kiadja a dunamelléki ref. egyházkerület. Ára 60 kr. Kecskemét, 1877. Sr. 144 l. Kivánatos volna, hogy szakértők nyilatkozzanak, e mű módszertani tekintetben mi kívánni valót hagy fenn, s az előadás, ha bibliából vett is, elég vonzó és nem szintelen-e?

— A prot. énekeskönyv új átdolgozása s a modern igények szerint kiegészítése már régóta foglalkoztatja az egyes prot. egyházkerületeket, melyek egyenkint külön bizottságokat küldtek ki az előmunkálatok megtételére. Legtovább haladt e tekintetben a tiszántúli szuperintendentia, mely legalább a mellőzhetlen kihagyásokat már eszközölte s némi szerény styláris s zenei változtatásokkal a régi, még e század elején s részben kétszáz év óta érvényben álló zsoltárból új javított kiadást is készítettett főleg a tanulók számára (Kapható Debreczenben Telegdinél 36 krért). Most a konvent alkalmából ezen bizottságok tagjai jelentékeny számban összegyűlve, Nagy Péter erdélyi püspök elnökle alatt hosszasan tanácskoztak a teendőik fölött s miután kitűnt, hogy mind az öt egyházkerület bizottságának elvi megállapodásai ugyanazok, elérkezettnek látják az időt a gyakorlati kivitelre. E végből Szilády Áron, Szász Károly, Baksay Sándor s Kovács Albert tagokból bizottság küldetett ki azon énekek s dicsérek lajstroma összeállítására, melyeknek az új zsoltárban is mulhatatlanul benn kell lenniök, hogy így a netán javítások s pótlások tekintetében a konvent bizottságának ülése alkalmával egyidejűleg, Nagy Péter által összehívandó

közös bizottság határozhasson. — Közös nézetök e férfiaknak, hogy a reform lehetőleg konservatív irányu legyen s radikálisabb változtatások a zene terén engedtesse meg, habár a négyes hang csak részben hozandó be. Dogmatikai szempontból egyetlen ének vagy dicséret sem mellőzendő, ha különben költőileg megállja helyét. — A külföldi énekes könyvek figyelembe veendőök s a zene megállapítása valószínűleg országos zene kapacitásra bizandó. A dunamelléki egyházkerület csak 126 daltam megtartását óhajtja, mások azt is sokalják. — A tiszántúli egyházkerület kimondta, hogy a 150 zsoltár költői átdolgozására 600 darab aranyat tűz ki pályadíjúl. A többi egyházkerületek is felszólítandók, hogy a majd később megállapítandó költségvetéshez járuljanak. A vitában nagyobb részt Szász Károly, Fejes István, Tóth Sámuel, Baksay Sándor, Kiss Áron, Kovács Ödön stb. vettek részt. (A Hon.)

— „Babonák könyve“ jelent meg mostanában. Egy irodalmilag is ismeretes buzgó lelkipásztor e tárgyban ezt írja: „A babonák könyve, melyet oly nagyon dicsérnek s a minisztérium is ajánl még egyházi hatóságok útján is és terjesztetni kíván, a vallást, bibliát és bibliai alakokat csúfolja, az „alfa és omega“ névből gúnyt űz stb.“ Vigyázzunk, nehogy a modern kaptára ütött művek által a méreg kiirtása oly módon tétessék, hogy más méreg, a vallástalanság, szórassék szét. Egyházi hatóságaink míg magok meg nem győződnek valamely könyv valóban evangyéliomi szellemű, ártatlan voltáról, vaktában, más szakálára, ne ajánlgassanak.

— Dr. Blaikie hittanár Skóciából írja: „a kivel csak találkozott, mindeki kifejezte nagy örömét a felett, hogy az egyetemes prezbiteri gyűlésen bővebben megismerkedhettek a a magyar és csehországi ref. egyházak sorsával s úgy véli, hogy e mozgalomból szolid s tartós jó eredmény fog kellő időben származni.

— Imaterem. A debreczeni ref. kollégium imatermében nov. 11-én Faragó Bálint esküdt felügyelő s ideiglenes tanár a gimnáziumban Zsolt. CXLIV. 12. alapige felett önkészítette egyházi beszédet tartott. A mű mint itjusági egyházi beszéd szép készülségről tanuskodik s jó hatása.

— Utrecht. A szept. közepén tartott hollandi közszinat a hitvallás kérdésében egy se hideg, se meleg hitvallás formát fagadott el. Igaz, hogy Kuenen erős modern fogalmazványát visszavetette, de elvetette Doedes hitszilárd javaslatát is, s elfogadott egy olyat, mely tág kaput nyit a moderneskedésnek. Az evangy. szellemű egyházi lapok tele vannak panaszszal a zsinat ez eljárása felett. (Cs.)

— Szentlényfalvai ref. egyházba nov. 9-én lelkésznek választott Nyeste István békési s. lelkész.

— Lyon. A francia evangyéliomi egyházak uniójának 15-ik zsinatja október 26-án megnyilt Lyonban, 68 képviselő jelent meg; Skócia 2 egyháza, a neuchâtel szabadegyház, a genfi evangy. társaság és több más testvér egyházak küldöttei szinte megjelentek. A megnyitó egyházi beszédet d. e. 11 órakor Pressenssé lelkész tartotta Lukács XV. 18. alapján, a keresztényén egyéniséget fejtegette, s az egyház alapelveihez való hűséges ragaszkodást kötötte a zsinat tagjainak szívére.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.